

Sint Janskruid (*Hypericum perforatum* L.)

door Arjen Neve

In vroegere tijden werden op de dag gewijd aan St. Jan, 24 juni, huizen en kerken getooid met bloemen van het St. Janskruid. Dat had een tweeledig doel. Behalve voor de versiering op deze feestelijke dag dienden de bloeiende planten volgens het oude volksgeloof ook als bescherming tegen slecht weer, tegen de duivel en heksen. De plant heet daarom ook wel 'Jaag de duivel'. Hij heeft ook wel iets geheimzinnigs in zich. Als je de gele bloemknoppen fijn wrijft krijg je donkerrode vingers.

Dragers van spikkels en druppels

Het St. Janskruid behoort tot de familie met de wetenschappelijke naam *Guttiferae*, de hertshooifamilie. Een familie met circa 1300 soorten in 40 geslachten. Ze komen bijna allemaal voor in tropische gebieden. Alleen soorten van het geslacht hertshooi, *Hypericum*, hebben hun verspreidingsgebied ook liggen in streken met een gematigd klimaat. Alle soorten van de familie hebben olieklieren. Ze zitten in alle bovengrondse delen van de plant in de vorm van druppels, spikkels of strepen. *Guttiferae* is afgeleid van het Latijnse gutta=druppel, spikkel en ferre=dragen. Een familie van de dragers van spikkels en druppels.

Op spoorwegemplacements

De plant komt praktisch in geheel ons land voor. Op de kleigronden niet zo veelvuldig als op de zandgronden. St. Janskruid gedijt ook het best op een droge en warme bodem. Ideale groeiplaatsen zijn spoorwegemplacements. In mijn woonplaats Leiden groeit het kruid massaal op een spoorwegemplacement dat voor een deel buiten gebruik is. Veel komt de plant ook voor in droge wegbermen.

Harde stengels

St. Janskruid is een overblijvende plant, die 80 cm hoog kan worden. De stengels zijn vertakt en hard. Ze zijn rond en hebben twee lijsten, die bij elke stengelknoop een kwartslag verspringen. De gaafrandige bladeren staan kruisgewijs tegenover elkaar. Verspreid in de bladschijf zitten olieklieren, die als lichte puntjes te zien zijn als het blad tegen het licht wordt gehouden. Het lijkt alsof er gaatjes in zitten. Vandaar de wetenschappelijke soortnaam *perforatum*.

Lange meeldraden

Eind juni staat de plant volop in bloei. De bloemen staan in bijschermen. De kroonbladen hebben in de

aderen een rode vloeistof. Voor ons oog zijn de kroonbladen helder geel. Voor het bijenoog liggen de zaken anders. Op een klein deel na, dat is gelegen aan de basis, reflecteren de kroonbladen ook het voor ons onzichtbare ultraviolet. Het mengsel van geel en ultraviolet vormt voor de bijen een kleur, die bijenpurper wordt genoemd. De vele citroengele meeldraden zullen voor het bijenoog goed afsteken tegen de daaronder gelegen kroonbladen. Ze zijn erg lang en staan in bundels tussen de drie stampers. Aan het onderende zijn ze met elkaar vergroeid. Tussen de beide helmhokjes ligt een olieklier gevuld met een donkerrode vloeistof. Als de helmhokjes zijn opengegaan is deze opgedroogd en blijft er een donkere kleur stof over.

Bijenbezoek

Van een bloem openen zich alle helmknoppen in 1-2 dagen. Het stuifmeel komt gedurende de gehele dag vrij. Percival vond dat 37% van de dagproductie 's morgens vroeg vrijkomt. Hoewel door de bloemen geen nectar wordt afgescheiden, heb ik toch bijen pogingen zien ondernemen om nectar te puren. Misschien waren het nieuwelingen. Het stuifmeel wordt vaak tijdens de vlucht door de bijen verzameld. Ze blijven dan boven de bloem vliegen en raken daarbij met de poten aan de helmknoppen. De stuifmeelklompjes zijn geel.

Doosvrucht

Voor het vormen van zaad is de plant niet geheel afhankelijk van insectenbezoek. Behalve door kruis- en zelfbestuiving wordt ook zaad gevormd zonder dat bestuiving heeft plaatsgevonden. De vrucht is een doosvrucht die aan de bovenzijde opengaat. Gedurende de gehele winter blijven de vruchten aan de inmiddels verdorde plant. De cilindervormige zaden zijn zwart en hebben een glad en netvormig oppervlak. Voor het kiemen hebben ze licht nodig.

Geneeskracht

St. Janskruid bevat bestanddelen met een antibacteriële werking. De door de klieren afgescheiden etherische olie en extracten van delen van de plant vinden thans nog toepassing in de homeopathie.

Literatuur:

- Percival, M.S. (1955): The presentation of pollen in certain angiosperms and its collection by *Apis mellifera*. *New Phyt.* 54: 353-368.
Brandz, I. e.a. (1983): n-1-Alkanols of *Hypericum perforatum*. *Journal of Natural Products* 46: 940-941.

Sint Janskruid (*Hypericum perforatum* L.)

A deel van bloeiende plant; B meeldraad; C stuifmeelkorrel: 1 gezien van boven (polair), 2 gezien van opzij (equatoriaal) (schematisch), 3 korreloppervlak met verschillende microscoopinstellingen; D en E stampers van opzij en van boven; F stempel; G vruchten; H zaad.